

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜLTÜRÜ

AYLIK DERGİSİ

262

SAYI 262

YIL XXIII

ŞUBAT 1985

**SÜLEYMAN NAZİF'İN DEDESİ
SÜLEYMAN NAZİF'İN BİLİNMEYEN
BİR ŞİİRİ VE
BAZI MÜHİM DİKKATLER**

Doç. Dr. Önder Göğün

Yazımın başlığı, okuyucuları şaşırtmış olabilir. Bu, bir bakıma; edebiyat tarihinde, edebiyat araştırmalarında şahıslar ve eserler hakkında hükümler verirken, son derece titiz ve ve uyanık olunması hususuna bilhassa dikkatleri çekmek içindir.

Buna benzer daha nice iki aynı isim, lâkin iki ayrı şahıs —bazen daha da çok olabilir—; bizleri hemen dâimâ yanıltmaya hazır, bir durum ortaya çıkarabilirler. Bu tâlihsizliğe uğrayanların başında Yunus Emre'nin geldiğini, söyleyebiliriz. Nitekim; Yunus, Derviş Yunus, Âşık Yunus, Yunus Emrem. gibi diğer bazı şâirlerin eserlerinin, O'nun sanıldığı ve bunun, bazı mühim hatalı tespitlere yol açtığı bilinen bir gerçektir.

Süleyman Nazif'in babası Said Paşa, oğluna kendi babasının ismini vermiş; köylece, O'nun her yönüyle torununda devamını arzu etmiştir. Bu arzusu da, fazlasıyla gerçekleşmiştir. Çünkü, birçok san'atkârda olduğu gibi, "Dâüssıla" şâirinde de edebî mizâcın teşekkülünde, âile ve soy hususiyeti kısaca irsiyet faktörü, esas teşkil eden noktaların başında gelir¹.

Dede, Süleyman Nazif 1787'de Diyarbakır'da doğmuş, 1832'de ölmüştür. Oğlu Said Paşa, babasına ait bulabildiği eserleri bir araya getirmiş ve 1873'de Diyarbakır Matbaası'nda bastırmıştır. Bunlar, bir Divânçe teşkil etmişlerdir ki, içinde; 43 Gazel, 1 Tesdis, 3 Tahmis, birkaç tarih manzumesi ile 11 tane de mensur yazı bulunmaktadır.

(1) Bu hususta fazla bilgi için bkz :

Doç. Dr. Önder Göğün, "Süleyman Nazif'in San'atı ve Ona Tesir Eden Faktörler" Selçuk Üniv. Fen-Ed. Fak. Derg., Yıl : 1983 Sayı : 2, s. 3-7

Bülbüle benzettiği gönlüne, gülün sinesinde yer bulan ve onu, açılmağa zamanı olan bir gonca gibi görerek :

Çünkü bülbülsün gönül bir âşiyân lâzım sana
Bir gülün nahl-i cemâlinde mekân lâzım sana

...

Sen henüz nev-restesin bağ-ı ümîdimde benim
Goncasin açılmağa hayli zemân lâzım sana

diyen ve bu suretle, tam bir Divân şâiri edâsıyla tavrını ortaya koyan Süleyman Nazîf; böylece ileride, adını taşıyacak torununa da bazı mesajlar vermiş olmaktadır.

Aynı şekilde, tezat san'atının tesir kudretinden istifade ile söylediği :

Ağladıkça ben güler ruhsarı ol şühun NAZÎF
Böyledir âdet ki bülbül ağlaya güller güle

şeklindeki mısraları da ,şiirin olduğu kadar Türkçe'nin de zaferini sergiler, mâhiyettedir.

Yazımızın konusunu teşkil eden aşağıdaki Gazel'inde de, aynı tarzda sevgiliye duyulan hasretin ve gönüle O'ndan gelen cefânın, sıkıntının lirik bir samimiyetle verildiğini görüyoruz :

Dil ne nâzîkdür cefâ-yı yârdan rencûr olur
Çeşm-i mestinden vücûdun dem-be-dem meshûr olur

Zülfini bâd-ı sebâ tahrîke etse ictisâr
Küşûr-ı hüsnünde sad-fitne hezârân şûr olur

Etse bânû-yı ümmîdim âdeme arz-ı cemâl
Perde-yi şerm-i nikâb-âviz hüsn-i hûr olur

Ma'rifet bir dâd-ı hakdır ehl-i irfâna ezell
Sanma her hâk-i siyehden kâse-i fağfûr olur

Dîde-i dîzânı bu mâtem-hâne-i durînenin
Bir gün elbet dâhil-i gülşen-serây-ı nûr olur

Söyle eş'ârı Lebîb'âneyle ey kîlk-i NAZÎF
Söz ü sâzın zîver-i mecmu'a-i meşhûr olur

İlk nazarda bu şiire bakanlar ve "Nazîf" ismini görenler, hiç tereddütsüz bilinen, yani "torun" Süleyman Nazîf'e ait olduğu hükmünü verebilirler. Gerçekte ise, eser; işaret olunduğu gibi O'nun değil, dedesi Sü-

leyman Nazîf'indir. Bu itibarla, yukarıdaki tipik örnek vesilesiyle; edebiyat araştırmalarında, çalışmalarında bu konuda da azamî dikkat ve titizliği göstermenin zaruretine bir kere daha temas, yerinde olacaktır. Aksi takdirde; bazen dedenin eseri toruna, torunun eseri dedeye veya aynı ismi taşıyan muhtelif şahısların eserleri birbirine karıştırlacak ve neticede, çok yanlış hükümler ortaya çıkacaktır.

Bu Gazel; Süleyman Nazîf'in kayınbiraderi olan, 1. ve müteakip devre Diyarbakır milletvekili Zülfi-zâde Zülfi (Tigrel) Beyden, oğlu Hamid Zülfi Tigrel'e, O'ndan da eski Diyarbakır Ümmid Gazetesi sahibi Abdüsetar Hayâti Avşar Beyefendi'ye intikal eden Diyarbakır'a ait bazı kitaplar ve vesikala rarasında çıkmış, O da bir nüshasını bize vermiştir.

Şiir, kanaatimizce Lebîb-i Âmid'in "olur" redifli Gazel'ine nazîre'dir. Bilhassa, son beyitteki "eş'âr-ı Lebîb'âne" ifadesi, bu hükmümüzü doğrular mâhiyettedir. Aynı kanaati, "Divân-ı Lebîb" üzerinde müstakil çalışmalar yapan sayın Avşar da paylaşmaktadır. Gerçekten, dede Süleyman Nazîf'in şâir şahsiyetinin teşekkülünde, kendisinden tahminen 19 yaş büyük hemşehrisi Lebîb Efendi'ye nazîre yazmasının da payı bulunduğu; düşünülebilir. Çünkü, klâsik şiir anlayışımızda üstad şâirlere nazîreler yazarak kalem kudretini geliştirme usûlü, bir gelenek hâlinedir ve bu durum, son mükemmel örneklerini Yahyâ Kemâl ile ortaya koymuştur.